

Möjligheten till fritids - och kulturaktiviteter för personer boende i gruppboende

FÖRORD

Länsstyrelsen har enligt 26 § lag om stöd och service för vissa funktionshindrade, LSS, tillsyn över verksamheten inom länet.

Länsstyrelsen har som ett led i detta tillsynsarbete genomfört en verksamhetstillsyn i länets kommuner rörande fritids- och kulturaktiviteter i gruppbofästader.

Resultatet av den genomförda verksamhetstillsynen redovisas i denna rapport.

I arbetet med rapporten har förutom undertecknade även socialkonsulenter Lena Fyhr och Inger Nordén deltagit.

Bo Silén
Socialdirektör

Jörgen Sperens
Socialkonsulent

BAKGRUND

Länsstyrelsen har vid kommun- och annan verksamhetstillsyn besökt olika boendeenheter i länet. Vid denna tillsyn har uppmärksammats ökade brister avseende fritids- och kulturaktiviteter i grupp- och servicebostäder.

Fritids- och kulturaktiviteter, såväl kollektiva som individuella, ingår som en del i insatsen bostad med särskild service enligt 9 § p. 9 lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Av 5 § framgår att verksamhet enligt LSS skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagens insatser. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

I 6 § anges att verksamheten skall vara grundad på respekt för den enskildes medbestämmanderätt och integritet. Den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över de insatser som ges. För verksamheten skall det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd, en god service och omvårdnad ska kunna ges.

En av kommunens uppgifter är att verka för att det allmänna fritids- och kulturutbudet blir tillgängligt för personer som omfattas av LSS. Varje individ ska ges möjlighet att utifrån önskemål och förmåga använda det utbud som samhället erbjuder.

SYFTE

Syftet med tillsynen har varit att granska hur den enskildes behov, önskemål och självbestämmande tillgodoses beträffande fritids- och kulturaktiviteter.

Länsstyrelsen har för att tydliggöra lagstiftarens intentioner tagit fram ett antal bedömningsgrunder.

Följande bedömningsgrunder har använts vid tillsynen. För att uppfylla de krav som lagstiftningen ställer skall:

- *personalen vara förtrogen med varje boendes individuella behov och önskemål*
- *det finnas möjlighet för de boende att efter egna önskemål vistas i gemensamma utrymmen*
- *regelbundet anordnas gemensamma aktiviteter såväl i boendet som ”ute i samhället”*
- *det finnas tillräckligt med personal för att tillgodose de boendes individuella behov av fritids- och kulturaktiviteter.*

URVAL, METOD OCH GENOMFÖRANDE

Urval

Samtliga kommuner i länet som har en gruppbostad enligt LSS 9 § punkt 9 har ingått i undersökningen.

Tre gruppbostäder har besökts i Norrköping, Linköping och Mjölby, två gruppbostäder i Motala och Finspång samt en gruppbostad i, Boxholm, Kinda, Söderköping, Valdemarsvik, Åtvidaberg och Ödeshög.

Metod

Samtliga besök på gruppbostäderna har varit oanmälda. Detta för att i så stor utsträckning som möjligt få en autentisk ögonblicksbild av verksamheten en vanlig vardagskväll.

Vid besöken har intervjuer genomförts med den personal som arbetade den aktuella kvällen. De boende har också erbjudits att bli intervjuade vilket skett vid åtta gruppbostäder. I båda fallen har intervjuformulär använts.

Genomförande

I undersökningen har följande gruppbostäder besökts,

Boxholm: Bjursdalsvägen 17

Finspång: Högbyvägen 6 och Högbyvägen 12

Kinda: Norra Gärdesvägen, Rimforsa

Linköping: Sörgårdsgatan 59, Fogdegatan 20 samt Rydsvägen 9

Mjölby: Lundbygatan (tre gruppbostäder)

Motala: Kalkstensvägen 2 B – 2 C och Stenvägen 10

Norrköping: Linköpingsvägen 16 vån III, Timmermansgatan 61, vån 1 samt Vilbergsgatan 110.

Söderköping: Rådmansgatan 3

Valdemarsvik: Gamla Landsvägen, Ringarum

Åtvidaberg: Metallvägen 8

Ödeshög: Trädgårdsgatan 15

Tillsynsbesöken har genomförts under sen eftermiddag eller kväll och vid besöken har alltid två socialkonsulenter deltagit.

Anteckningar har förts vid samtliga besök och intervjuad personal har beretts tillfälle att rätta eventuella sakfel.

Varje verksamhetsbesök resulterade i ett beslut samt en redogörelse med iakttagelser och bedömningar från den genomförda tillsynen som skickades till ansvarig nämnd. I de fall kritik riktats har Länsstyrelsen begärt att nämnden ska inkomma med åtgärdsredovisning.

REDOGÖRELSE

Redogörelsen är uppbyggd kring de fyra framtagna bedömningsgrunderna.

Personalen ska vara förtrogen med varje boendes individuella önskemål och behov.

Personalen vid i stort sett samtliga besökta gruppbestäder har en mycket god kännedom om de boendes olika önskemål och behov.

Kunskapen grundas i första hand på att personalgrupperna normalt är mycket stabila med stor kontinuitet. Det innebär att personalen under årens lopp lärt känna de boende väl och kan därmed också tolka de olika önskemålen och se till att behoven tillgodoses.

Trots den generellt goda kännedomen om behoven finns det vissa problem. Det gäller de gruppbestäder där de boende har mycket grava funktionsnedsättningar. Personalen har vid intervjuerna bland annat uttryckt att det för denna målgrupp kan vara svårt att tyda de boende.

Det ska finnas möjligheter för de boende att efter egna önskemål vistas i gemensamma utrymmen.

Det kan konstateras att de gemensamma utrymmena i de flesta fall är väl tilltagna och funktionellt utformade. Normalutformningen är kök med plats för matbord samt ett vardagsrum/TV-rum. I en del fall finns också tillgång till angränsande gemensamhetslokaler eller andra lokaler för träffpunkter.

I samtliga gruppbestäder uppgav personalen att de boende har fri tillgång till gemensamhetsutrymmena vid behov och önskemål.

Användningsområdena för kök och gemensamhetsutrymmen varierar. Det är inte bara för middag eller kvälls- och helgaktiviteter utan också vid frukost även om merparten intar den i sina egna lägenheter.

Vid Länsstyrelsens besök användes lokalerna på olika sätt. Exempelvis såg man på TV eller satt och pratade eller bara vistades där en stund före eller efter någon kvällsaktivitet utanför huset.

Regelbundet skall anordnas gemensamma aktiviteter såväl i boendet som ”ute i samhället”.

Generellt kan konstateras att gemensamma aktiviteter såväl i boendet som ute i samhället förekommer i samtliga besökta gruppboendestäder.

Middagen är ofta en sådan gemensam aktivitet i gruppboendestaden där en eller ett par av de boende kan ha ett särskilt ansvar och som man också turas om med under veckan. Gemensamma måltider på helgerna är också en vanligen förekommande och uppskattad verksamhet. Fikastunder på kvällarna samt att man spelar spel av olika slag eller ser på TV tillsammans är andra gemensamma aktiviteter.

När det gäller aktiviteter utanför gruppboendestaden är det en strävan i alla kommuner att förutom det egna anpassade utbudet även nyttja det allmänna fritidsutbudet i de fall där det går. Här är möjligheten att kunna få information av stor betydelse och det kan mestadels ske via ordinarie media. För kommunernas eget utbud finns ofta särskild information som ”Fritidsnytt” och liknande.

Det framstod mycket tydligt vid intervjuerna att personalresurserna är avgörande för omfattningen och vilken typ av aktiviteter som är möjlig att genomföra. En situation vilken vid resursbrist kan innebära att vissa aktiviteter måste ske gemensamt i stället för individuellt. Begränsande är också bristande personalresurser vid lite senare kvällsaktiviteter eller att persontransporter inte kan utföras på grund av för lite personal.

Exempel på gemensamma aktiviteter är danskvällar, bio, besök på musikcaféer, simhallsbesök och bowling. Populärt är också restaurang- och pubbesök liksom sportevenemang som speedway och ishockey. Vanligt är även att olika gruppboendestäder i en kommun besöker varandra. Längre gemensamma dagsutflykter förekommer också men i mindre utsträckning än tidigare vilket kan hänföras till brist på personalresurser men också i några fall avsaknad av transportmedel.

När det gäller gemensamma semesterresor är det stora variationer. I de flesta kommuner förekommer semesterresor med övernattningsnätter en eller ett par gånger per år. Exempel på resmål är Öland, Skåne, Stockholm och Göteborg. I några kommuner har dock semesterresorna i gruppboendestäderna varit föremål för diskussioner beträffande omfattning och frekvens. I Norrköping förekommer överhuvudtaget inga semesterresor sedan något år tillbaka vilket enligt personalen är orsakat av besparingar.

Konstateras måste i sammanhanget att det är ett väldigt stort spann i möjligheterna och behoven för personer med lätt till måttlig funktionsnedsättning jämfört med personer med grava sådana. För de förstnämnda finns knappast några begränsningar medan de sistnämnda till största delen kan vara hänvisade till promenader och olika former av sinnesstimulering.

Det ska finnas tillräckligt med personal för att tillgodose de boendes individuella-fritids- och kulturaktiviteter.

Bristen på personalresurser var ett genomgående tema vid intervjuerna beträffande de boendes möjligheter att få behovet av individuella fritids- och kulturaktiviteter tillgodosedda. I flera gruppboendestäder menade man att personalsituationen överhuvudtaget inte medger några individuella aktiviteter.

De individuella behoven varierade också mycket på grund av graden av funktionsnedsättning. För personer med grav funktionsnedsättning kan det handla mycket om omvårdnad och att skapa en lugn och trygg miljö exempelvis ta kortare promenader, använda uteplatsen för grillning och kanske äta lite godare på helgen.

Beträffande personer med mindre funktionsnedsättning blir möjligheterna och utbudet utanför gruppboendestaden självklart större. Här är också personalens medverkan dels genom att aktivt närvara men också som ledsagare ofta helt avgörande för om man kan utöva en aktivitet eller inte. Personalbrist har i något fall resulterat i att aktiviteterna måste förläggas till vardagskvällar då det saknas personal på helgerna eller att individuella aktiviteter överhuvudtaget inte kan erbjudas. Detta innebär att en boende inte kan få utöva en hobby eller utvecklas genom att gå en kurs.

Personalbristen slår även mot individuella semesterresor som i några kommuner överhuvudtaget inte förekommer eller med alltför långa intervaller. Det finns dock flera kommuner i länet där möjligheten till individuella semesterresor fungerar på ett utmärkt sätt.

KOMMENTARER

Länsstyrelsen har i sin bedömning utgått ifrån de krav som enligt lagstiftningen ställs på verksamheter som bedrivs enligt LSS.

LSS – lagen och dess förarbeten samt de ändringar som trädde i kraft 2005-07-01 anger de krav på god kvalitet och säkerhet som ställs på insatser som ges. God kvalitet förutsätter att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade samt anpassas till mottagarens individuella behov. De ska stärka förmågan att leva ett självständigt liv och delta aktivt i samhällslivet. Den enskilde ska ges ett verkligt inflytande över insatsernas utformning och dessa bör planeras och genomföras i en förtroendefull samverkan med den enskilde. God kvalitet handlar även om bemötande och om respekt för var och ens särart, vilja och önskemål.

De vid undersökningen konstaterade bristerna gäller till övervägande delen personalresurser orsakade av bristande ekonomiska resurser. Bristande personalresurser som innebär att gemensamma och individuella fritids- och kulturaktiviteter helt eller delvis inte kan tillgodoses betyder i praktiken att en del av insatsen bostad med särskild service enligt LSS 9 § punkt 9 inte verkställs. Det innebär också att lagens intentioner om goda levnadsvillkor i dessa fall inte uppfylls.

De gruppbofastaer som Länstyrelsen riktat kritik mot för bristande personella resurser är gruppbofastäderna Timmermansgatan 62, Norrköping, Linköpingsvägen 16, Norrköping samt Vilbergsgatan 110 Norrköping. Kritiken gäller här att det de senaste åren blivit i stort sett omöjligt att genomföra semesterresor med personalstöd men även minskade möjligheter för personalen att vara med på aktiviteter i närområdet. Länstyrelsen har också uppmärksammat att det råder oklarhet bland personalen om vad som gäller enligt LSS - lagstiftningen beträffande fritids- och kulturaktiviteter i en gruppbofastad.

Kritik för bristande personalresurser har även riktats mot gruppbofastaden Rådmansgatan 3 i Söderköping samt Kalkstensvägen i Motala.

Kritik för att gemensamhetslokaler till viss del saknas har riktats mot Lundbygatans gruppbofastad i Mjölby.

Sammanfattningsvis är det dock Länstyrelsens bedömning att kvaliteten på fritids- och kulturaktiviteterna i merparten av de besökta gruppbofastäderna i länet är god. Länstyrelsen vill dessutom lyfta fram det stora engagemang personalgrupperna visar för att, med utgångspunkt från de boendes olika grader av funktionsnedsättning, hitta så bra fritids- och kulturaktiviteter som möjligt.